

ALGUNS RECORDS I ALGUNES VIVÈNCIES AMB EL DOCTOR EDUARD FONTSERÈ

A. QUINTANA

Químic, col·laborador del Servei de Meteorologia de Catalunya (1921-1939)

No voldria deixar passar aquesta oportunitat, sense aportar la meva modesta col·laboració en el present homenatge, tan ben merescut, al doctor Fontserè, en rememoració dels cent vint-i-cinc anys de la seva naixença i dels vint-i-cinc de la seva mort.

La meva coneixença del doctor Fontserè ve de lluny. Fou pels anys trenta quan vaig tenir el plaer de tractar-lo per primer cop com a professor a la nostra Universitat. I, des del primer moment, veié en ell la persona amable, senzilla i cordial, darrere de la qual s'amagava de manera molt discreta l'home de ciència, l'investigador i el meticulós observador de tot allò que constituïen fenòmens de la natura.

Poc temps més tard ja havia nascut una certa amistat amb motiu dels meus treballs de recerca de la personalitat científica d'Antoni de Martí i Franquès. He dit molts cops que la biografia d'aquest català del temps de la Il·lustració, que en la meva joventut vaig gosar escriure i que posteriorment va publicar l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona l'any 1935, no hauria estat possible si no haguessin existit, al marge de moltes altres ajudes i col·laboracions rebudes, dos factors que foren determinants. D'una banda, l'amistat que el meu pare tenia amb la família Martí d'Ardenya, que posà tot seguit al meu abast el seu valuós arxiu secular, alguns aparells i la biblioteca que fou del seu il·lustre avantpassat, i, de l'altra, l'acolliment, els valuosos consells i les encertades orientacions que des del primer moment vaig rebre del doctor Fontserè, tant com a membre de l'Institut d'Estudis Catalans com de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, a la qual Antoni de Martí i Franquès havia pertangut des de l'any 1791. Cal tenir present que el doctor Fontserè, juntament amb els també acadèmics doctor Font i Quer i doctor Casimir Bruguès, foren els delegats que nomenà l'Acadèmia i que jo vaig tenir el plaer d'acompanyar als Arxius de l'Ajuntament de Tarragona i de la família Martí a Altafulla, a fi de poder examinar amb detall i donar la seva valuosa opinió respecte al nombrós material científic –inèdit gairebé tot ell– que jo havia descobert i amb el qual feia més d'una centúria que havia treballat el científic acadèmic altafullenc.

Amb motiu d'aquesta biografia, la meva amistat amb el doctor Fontserè anà a més. Probablement, fruit de l'estudi en comú d'aquest personatge polifacètic en el seu aspecte com a meteoròleg, amb l'examen i l'avaluació de les seves nombroses

observacions de pressions i temperatures, polzades de pluja, vents, tempestes i pedregades, com la que tingué lloc l'any 1828, que desolà bona part de la ciutat de Tarragona, amb observacions tan curioses com la de l'existència d'un pèl dins el nucli de moltes de les pedres caigudes, fet que ha estat motiu de no poques llegendes i refranys populars. Bona part d'aquestes observacions, aportades per la petita xarxa meteorològica que Martí i Franquès havia organitzat valent-se dels pagesos que cuidaven les seves nombroses propietats repartides en més de divuit termes municipals i de rectors de diversos pobles, amics seus. Amb aquest motiu, les meves visites al Servei Meteorològic de Catalunya del carrer d'Urgell sovintejaren encara més.

Així passaren els mesos, i no puc recordar com fou que, un bon dia em cridà el doctor Fontserè al seu despatx per suggerir-me –i no cal dir que tot seguit em va convèncer– d'emprendre un estudi del clima d'Olot, partint de les observacions iniciades pel farmacèutic olotí Francesc Bolòs l'any 1798, seguides i curosament conservades pels seus successors fins al 1920 i que comptaven, a partir de 1907, amb les recollides pels pares Caputxins d'aquesta població. Per portar a cap aquest treball, disposàvem de la respectable quantitat de 41.738 observacions, després d'haver-ne desestimat alguns milers més, com a conseqüència de la tria i selecció prèvia que férem abans d'utilitzar-les. No cal dir que, en aquest cas, fou gràcies a l'assessorament i als suggeriments del doctor Fontserè que l'*Assaig sobre el clima d'Olot* acabà essent una realitat. Dissortadament, fou l'última de les *Notes d'Estudi* publicades pel Servei Meteorològic de Catalunya. Succeí això l'any 1938.

La meva col·laboració no acabà pas aquí. Ben a pesar de no ésser jo meteoròleg, el doctor Fontserè coneixia prou bé com m'agradava tot el que estigués relacionat amb la recerca, fos del tipus que fos, i tot just acabat l'estudi del clima d'Olot, emprenguérem un nou projecte, aquest cop per portar a terme un estudi experimental, a base d'una sèrie d'observacions sistemàtiques, en les diverses estacions de l'any, de les constants físiques i químiques dels gasos despresos pels «bufadors» existents prop els volcans d'Olot, estudi que, ja mig planejat, no arribà a realitzar-se a causa de les dificultats polítiques i militars dels anys 1937 i 1938. Conservo, encara, un *Salvoconducto*, indispensable en aquells temps, per poder viatjar de Barcelona a Olot sense dificultats.

Anys més tard, recordo encara, amb certa nostàlgia, haver anat a visitar el doctor Fontserè més d'un cop a casa seva, al carrer Major de Gràcia, gairebé enfront mateix d'on jo tenia un laboratori d'investigació cerealista. No podré oblidar mai la seva claredat mental i la seva conversa, sempre interessant, poc abans encara de complir els cent anys.

Després d'aquesta breu exposició dels meus ja llunyans records i de les grates vivències compartides en el curs de moltes hores amb el doctor Eduard Fontserè, he de reconèixer que aconseguírem una certa compenetració i coincidència d'afanys científics, encaminats tots ells a la consecució d'un millor coneixement de la nostra terra catalana. Afanys científics i de col·laboració que, si no hi hagués hagut contratemps, haurien acabat molt probablement amb una entrega total per part meva, ben a pesar d'ésser químic i no meteoròleg, al Servei Meteorològic de Catalunya. Tant per part del doctor Fontserè, com per la meva, idees i projectes no en mancaven!